

ÁLIPBE

Smart
kitap

**SH. ABDINAZIMOV, J.USPANOVA,
X.ABDIJABBAROVA**

ÁLIPBE

1-KLASS USHÍN SABAQLÍQ

Qaraqalpaqstan Respublikası Xalıq bilimlendirilw
ministrliği tárepinen usınıs etilgen

TASHKENT—2021

UOK 37.016:81-028.31

811.512.121

KBK 74.268.3

81.2(5Узб-6Кап)

A16

Sh. Abdinazimov, J. Uspanova, X. Abdijabbarova.

Álipbe. 1-klass. (Tekst): sabaqlıq / Sh. N. Abdinazimov, J. K. Uspanova, X. A. Abdijabbarova.

– Tashkent: Respublikalıq bilimlendiriy orayı, 2021. – 88 b.

Pikir bildiriwshiler:

Abdikarimova Gúlayım - QR XBM janındağı Bilimlendiriy orayı metodisti

Tileuova Miyrigúl - Nókis qalası, 27-sanlı mekteptiň joqarı kategoriyalı baslawish klass muǵallimi

Saxieva Nurjamal - Nókis qalası, 24-sanlı mekteptiň 1-kategoriyalı muǵallimi

Shártli belgiler:

— Muǵallim menen oqıń.

— Sóz oynı.

— Yadlap al!

— Oylan!

— Súwret penen isles.

— Ketekshelerdi toltr.

— Sabaq tamamlandı.

SCAN ME
TO GET TO DIGITAL RESOURCES
<http://ORAQALPOQ.TILDA>

DIQQAT!

Darslikni to'ldiruvchi raqamli tashkil etuvchilarga o'tish uchun QR kod yoki veb saytdan foydalaning.

dr.rtm.uz

Respublikalıq maqsetli kitap qori qarjları esabınan basıp shıgarıldı.

1-SENTYABR – ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍNÍ ÓÁREZSIZLIGI KÚNI.

2-SENTYABR — BILIMLER KÚNI.

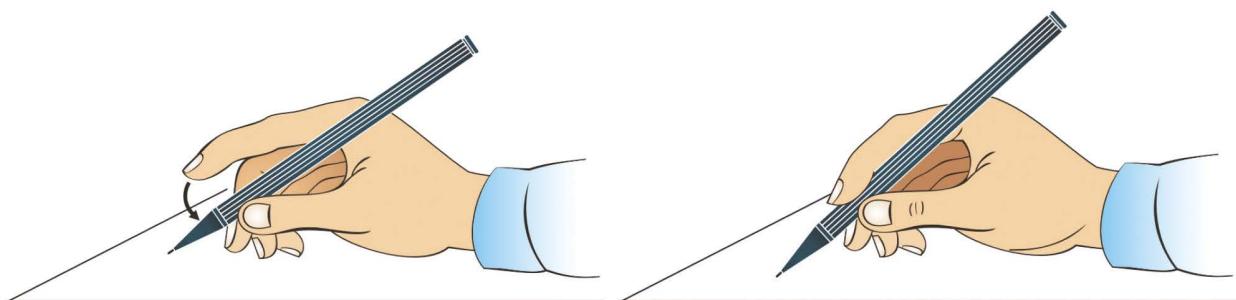

ALTÍN QAĞÍYDA.

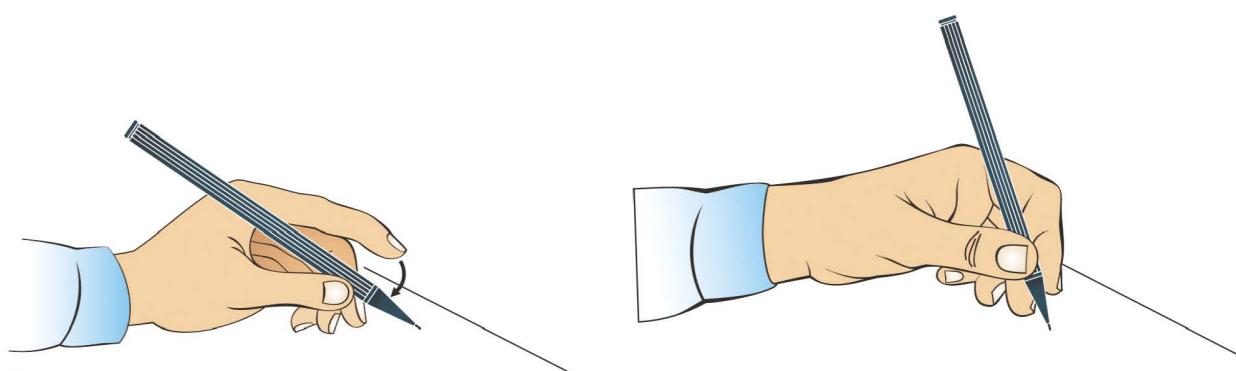
Partada durıs otır!

Oń qol menen durıs jazıwdı úyren!

Shep qol menen durıs jazıwdı úyren!

MEKTEPTE ÓZIN TUTÍW QAĞÍYDASÍ.

Sorawiń bar bolsa,
Juwabıń taq tursa,
Qolındı tez kóter,
Muǵallim túsiner!

Sabaqtıń waqtında,
Telefon oynama,
Burılma artıńa,
Alańlap ján-jaqqa!

Qońıraw qaqqannan,
Asıgıp, juwırma.
Ustazǵa qulaq sal,
Sırtqa shıq, samalla!

Tártipli, úlgili,
Hámmege belgili,
Oqıwshi bol, balam!
Jaqsı jür, hár kúni!

(Jumaniyaz Öteniyazov)

ÚLKEMİZDE GÚZ.

MENIŃ SHAŃARAĞÍM.

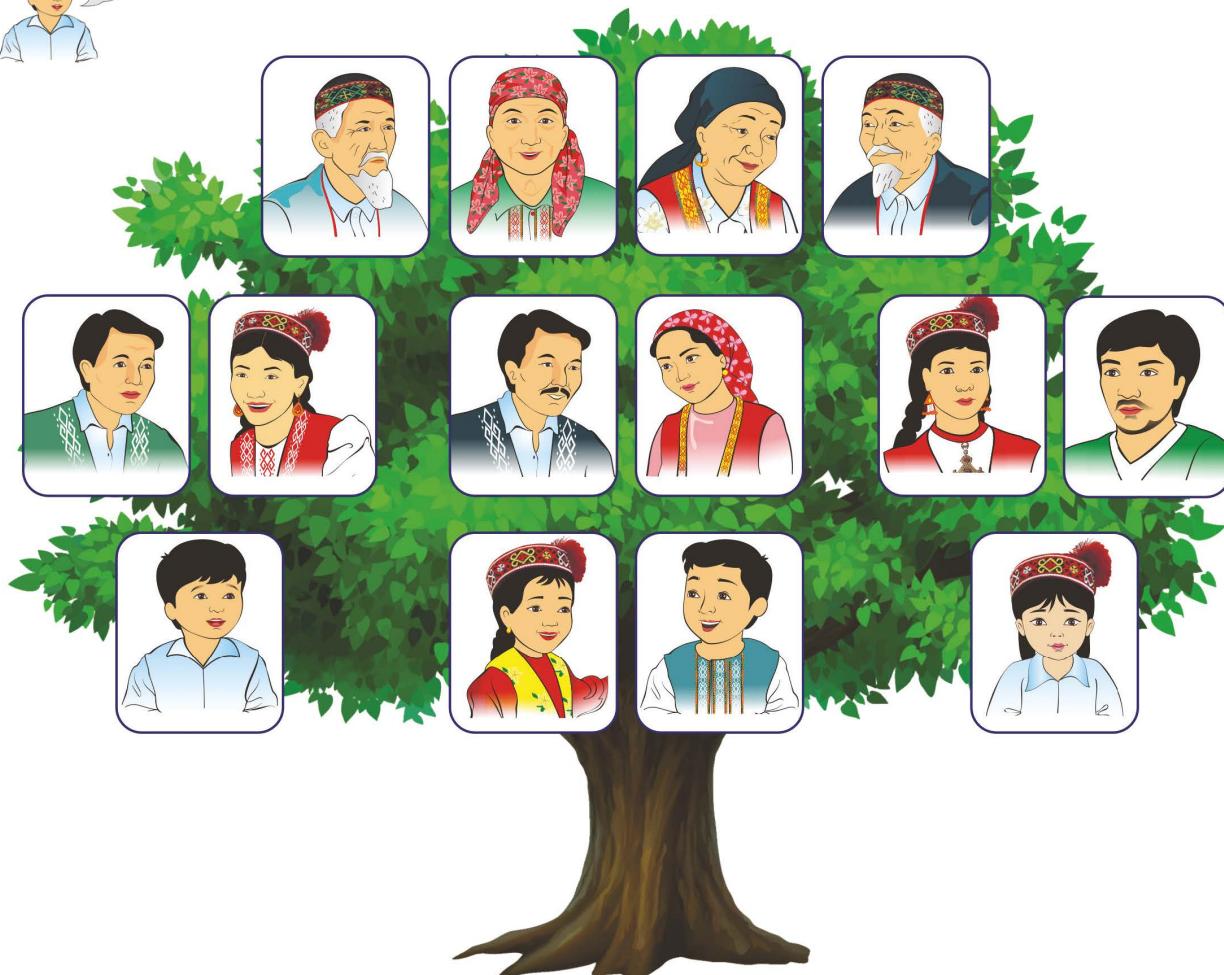

Atam ózi jalǵız eken,
Apam menen bolǵan ekew,
Ágam menen bolıp úshew,
Anam kelip bolǵan tórtew.

Men tuwilıp boldıq besew,
Egiz úkem menen jetew,
Bolıp úlken shańaraq,
Jasaymız biz dos, inaq.

(Shiyrin Atamuratova)

TUWÍSQANLÍQ QATNASÍQLAR.

Úyde atam, kempir apam,
Taǵı apam menen aǵam.
Aǵamnıń bir inisi bar,
«Ájaǵa» dep aytsam bolar.

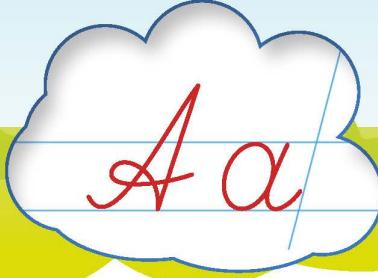
Al, aǵamnıń qarındası,
«Ájapam» ol qara qaslı.
Bir inim bar mennen basqa,
Jeti adambız shańaraqta.

Bar meniń de dayı atam,
Taǵı - dayı kempir apam.
Ul-qızların «dayım» deymen,
Házil sózge qayım deymen.

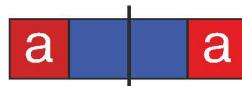
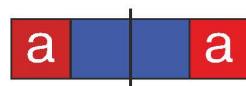
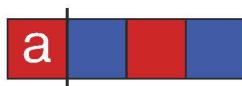
Dayı ájapamnıń perzentleri,
«Bóle» bolar maǵan bári.
Kimler meni «dayı» deydi,
Kim «jiyen» der? Kim biledi?

(Jumaniyaz Óteniyazov)

Aa

6

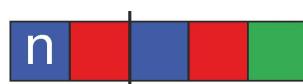
Nn

Nn

na | an
nan | a-na

Ana nan _____.

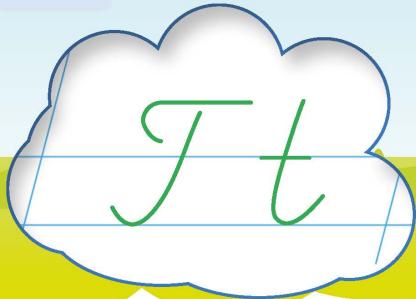

Naqıl

Nannıń usaǵı da - nan.

Dawıslı	Juwan	a			Únli			n
	Jiňishke				Dawıssız	Únsız		

Tt

at ta
a-ta | tat | ta-na

9

MIYWE NÁLIN TIGEMEN.

Báhár kelse, qariqqa,
Miywe nálin tigemen,
Ósip pisse xalıqqa,
Jemisinen beremen.

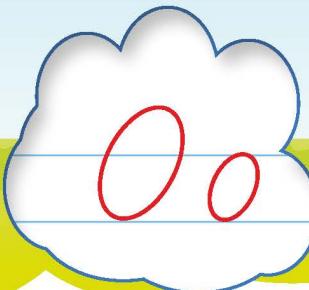
Nálím ósse báhárde,
Kewlim meniń xosh bolar,
Búlbúl sayrap sáhárde,
Shaqasına qus qonar.

Náldi tikseń bileseń,
Shaqa jayıp qalıńlar,
Ósiriwdi qáleseń,
Nál beremen, alıńlar!

(Xalmurat Saparov)

Dawisli	Juwani	a						Dawissiz	Únli						n	
Jińishke								Únsiz			t					

Oo

on

on

ton

ton-na

no

ot

o-ta

no-ta

10

TOPQA ÓKPELEW.

Oyın-oyın, kóp oyın,
Eń qızıǵı top oyın,
Oynay qoysaq top penen,
Sirá bizge joq toyım.
Sekiremiz, shabamız,
Umıtıp geyde tamaqtı.
Az qaladı waqtımız,
Tayarlawǵa sabaqtı.

Sol jerine qapamız,
Tobımız bizge qoy demes,
Shaqırmasa apamız,
Úyge qaytılw oyda emes.
Domalap ketse tobımız,
Ózinshe keyin qaytpaydı.
Bárha birge jürsek te,
Paydamızdı aytpaydı.

(Sağıydulla Abbazov)

Dawislı	Juwan	a	o			Dawissız	Únli					n	
	Jińishke						Únsiz		t				

Ww

Ww

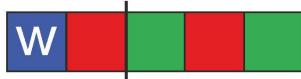
aw
a-wa
taw

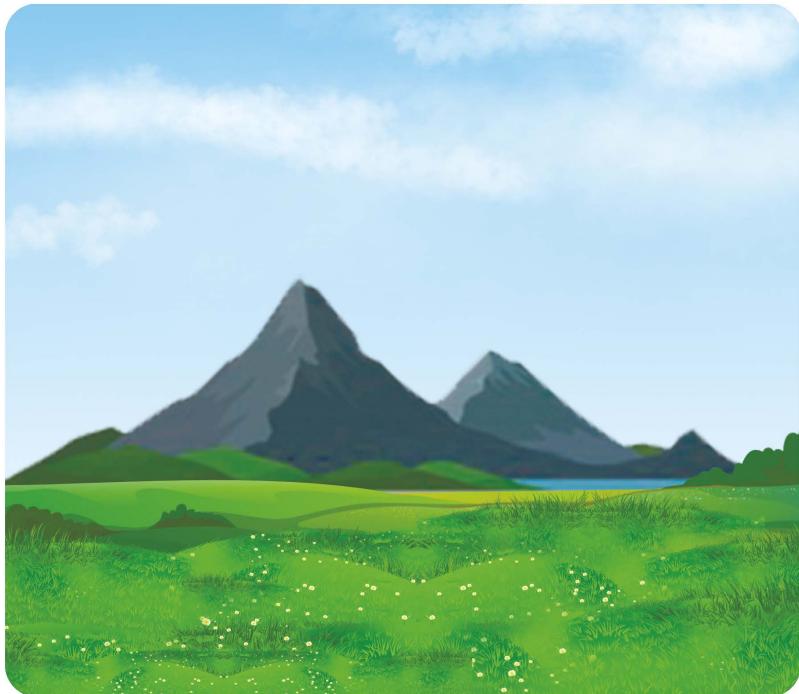
wa

wa-tan

Ana-Watan

Dawisi	Juwan	a	o			Dawissiz	Únli					n	w
	Jiňishke						Únsiz		t				

Ll

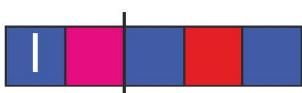
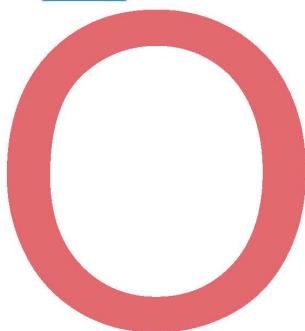

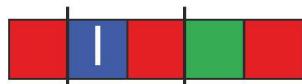
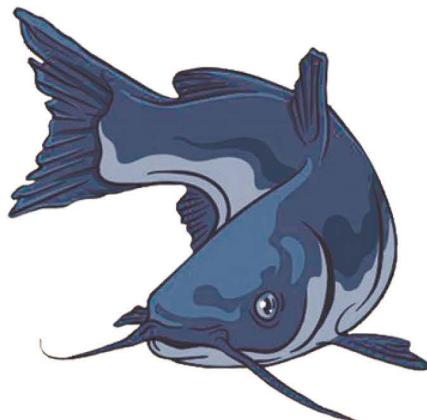
la
al

al
tal

a-la
la-la

ol
nol

OI – Lala.

Lala, nan al.

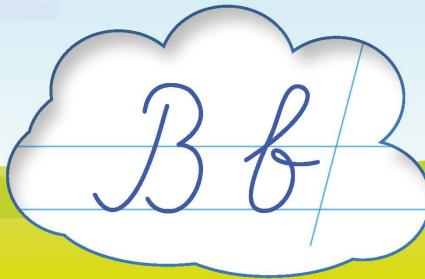

? →
OI..?

Dawisli	Juwan	a	o			Dawissiz	Únli			I	n	w
	Jiňishke						Únsiz	t				

Bb

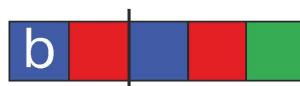
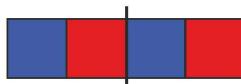

ab
ba
bo

baw
ball
bol

baw-la
bal-ta
ba-la

ba-ba
ta-ba
A-bat

B

A-ta, na-bat-tan al.

A-bat, ba-nan al.

Dawisli	Juwān	a	o			Únli	b			I	n	w
	Jiňishke					Únsiz		t				

Qq

qa
aq
qo
oq

qal
qol
qaq

aq
aqla
aq-law

qa-la
oq-la
oq-law

q | q

q | q

q - q

q | q

q | q

q | q

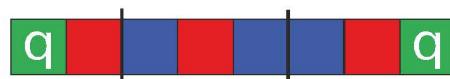
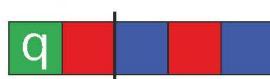
qa
ta

baq

qa
ta

laq

Nan ta-baq al. Aq ta-baq-tan al.

Dawisli	Juwan	a	o			Dawissiz	Únli	b			I	n	w
	Jińishke						Únsiz		q	t			

Rr

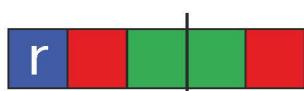
ar
or
ra
ro

bar
qar
tar
tor

ta-ra
ta-raq
o-raq
to-raq

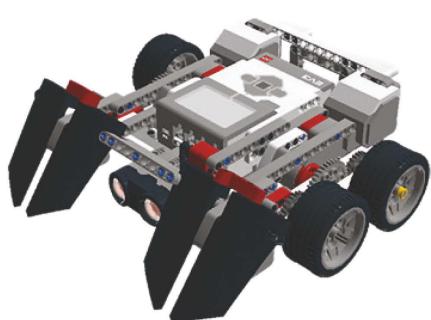
qa-ra
qo-ra
bo-ran
ro-bot

A-ral
A-nar
O-ral
O-tar

A-ral, o-raq al. O-ral, tort al.
O-tar, ro-bot bol. Ba-la-lar, ro-bot-qa qa-
ra.

Dawisli	Juwan	a	o			Únli	b			l	n	r	w
	Jiňishke					Únsiz		q	t				

Ss

s s

as
sa
os
so

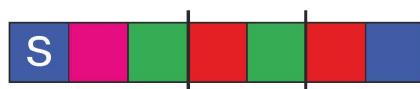
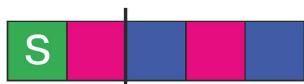
as
bas
qas
qos

sa-at
sa-na
so-na
so-ra

tas
ta-sa
tas-laq
as-qa-baq

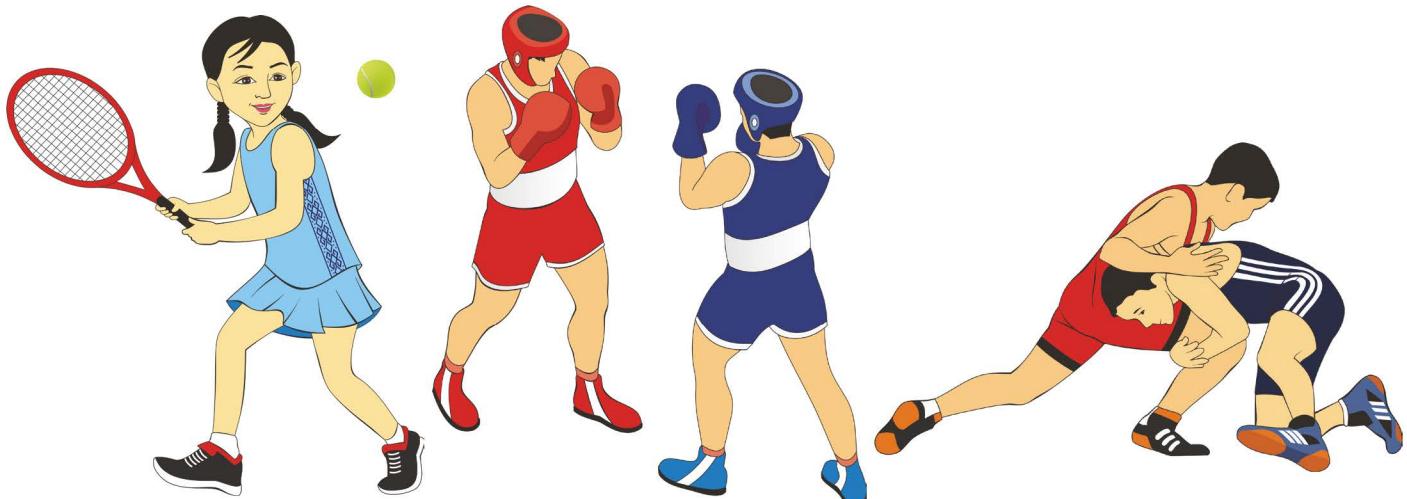

8

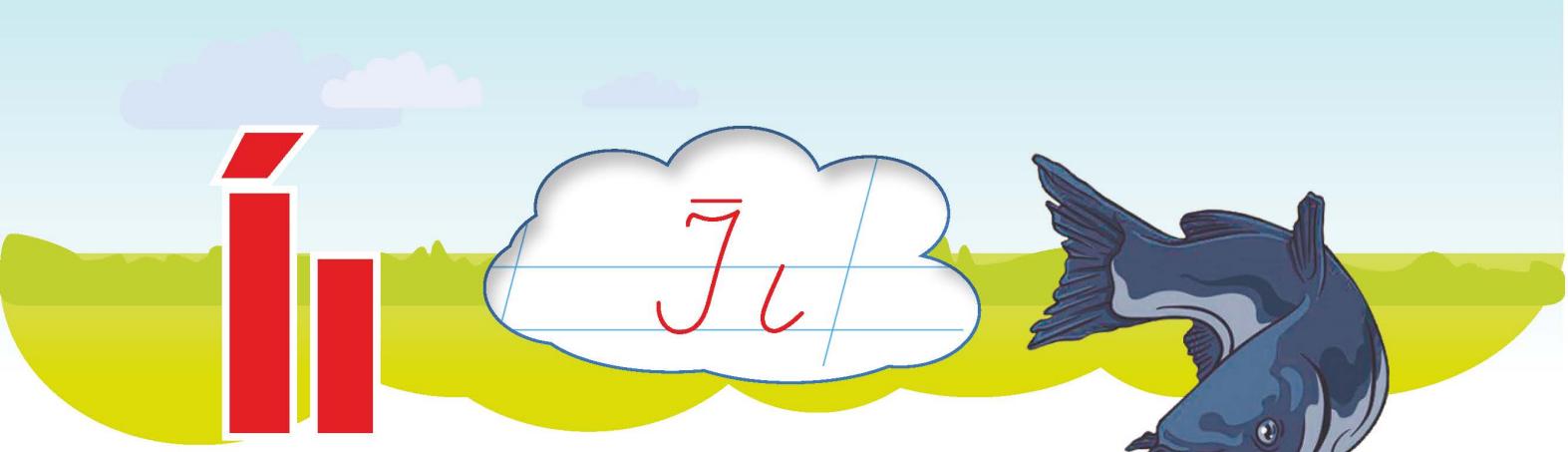

Sa-ra, as-qa-baq al. As-qa-baq-tan aw-qat
as. As-qar, sa-na. A-san-nan sa-baq so-ra.

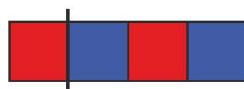

Dawisli	Juwan	a	o			Dawissiz	Únli	b				I	n	r	w
	Jiňishke						Únsiz		q	t	s				

in | it | il | iw | iq | ir | is
ni | ti | li | wi | qi | ri | si

i-laq a-qıl ba-lıq Al-tın
i-las a-lıs qa-rıq i-rıs
i-sıq a-wıl qa-tıq iq-las

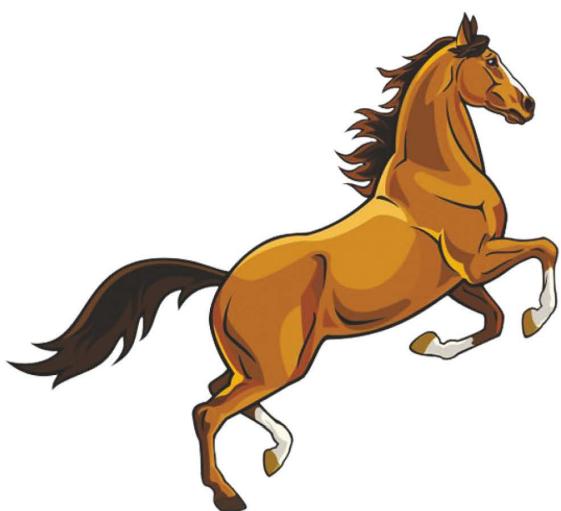

| laq
| las
| sıq

Al-tın, aw-qat as. Aw-qat-tı ta-baq-qa
sal. Qa-tıq qos. Al-tı qa-sıq al.

A-qıl, a-saw at-qa ot
sal.

Dawislı	Juwān	a	o	i	Dawissız	Únli	b												
	Jińishke					Únsız		q	t	s									

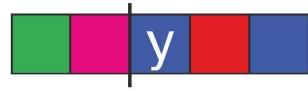
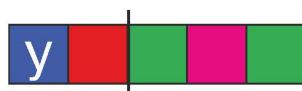
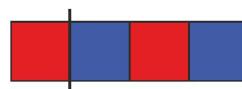
ya | yo | yi | ay | oy | iy

bay
tay
qoy
toy

ay-na
oy-na
a-yıw
qa-yıq

bay-raq
bay-la
say-la
say-ra

Ya-qıp
Ayt-bay
Ay-sa-ra
Bal-ta-bay

Taqiyatas rayonı.

Ta-qı-ya-tas – bay ra-yon. Ya-qıp, Ayt-bay
ta-qı-ya-tas-lı. O-lar – a-qıl-lı ba-la-lar.
Ay-sa-ra, Ta-qı-ya-tas-qa bar.

A	Q	I	W	S
Y	O	L	A	Q
N	Y	A	S	I
A	S	Q	S	T
Y	A	Q	Í	P

Ayıw, ayna, ~~qoy~~, ılaq, waqıt, Yaqıp.

Dawisli	Juwan	a	o	i	Dawissiz	Únli	b			y	ı	n	r	w
	Jińishke					Únsiz		q	t	s				

Mm

Mm

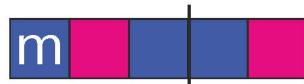
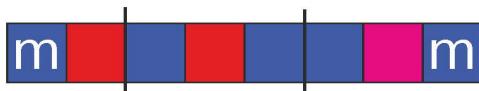
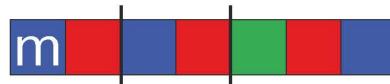
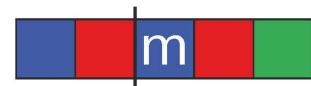
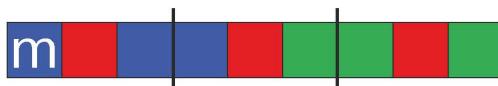
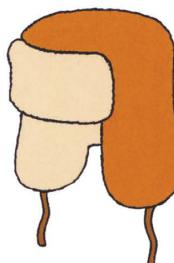
ma | mo | mi | om | im

mal
mol
mart
mort

ma-qal
ma-saq
qar-ma
sal-ma

mi-sal
ta-mır
qa-mır
ta-maq

A-man
Ma-rat
Ma-man
Ma-mıt

Moynaq rayoni.

Aral – Moy-naq-ta. Moy-naq-ta ba-lıq mol. Ma-man, ba-lıq aw-la. Apa, ba-lıq-tan qar-ma ta-yar-la.

Aral qayaqta?
Moynaqqa qalay baramız?
Qarma – ... ?

Dawisli	Juwana	a	o	i		Dawissiz	Únli	b			y	l	m	n	r	w
	Jińishke						Únsiz		q	t	s					

Dd

D d

ad | da | do | dı | id

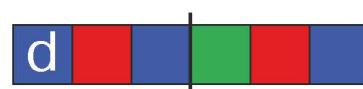

dos
dos-lıq
da-la
da-na

a-dam
a-dım
al-dı
da-wıs

da-na-lıq
da-la-da
qa-rın-das
qı-dı-rıw

Ay-dos
Ay-da-na
Da-wit
Qi-dır-bay

«DARSAN» AWÍLÍ.

A-naw – «Dar-san» a-wı-lı. A-tam sol a-wıl-dan.
 Atı – Qı-dır-bay. Oı – da-na, qa-rıw-lı a-dam. Bı-yıl
 mol da-qıl al-dı. On al-tı qal-ta al-ma sat-tı.

«Darsan» awılı qayaqta?

Atam qanday adam?

Dawislı	Juwān	a	o	i		Únli	b		d	y	ı	m	n	r	w
	Jińishke					Únsiz		q	t	s					

Uu

Uu

un
nu

ut
tu

uq
qu

ur
ru

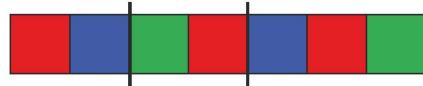
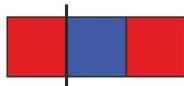
us
su

um
mu

un
tur
bul
built

u-ya
u-lıw
ul-ta-raq
qur-ba-qa

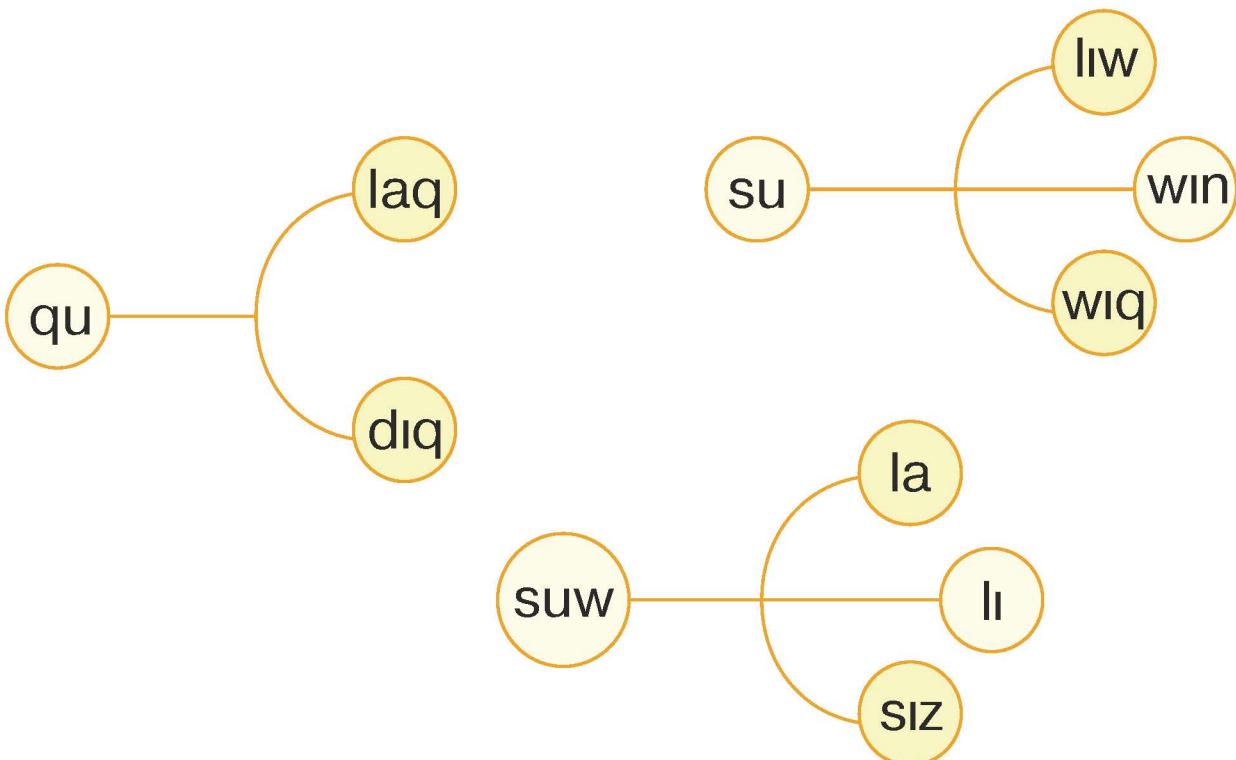
Sul-tan
Qu-ral-bay
Ul-bo-sın
Tur-sı-nay

Qurbanbay usta.

Bu-lar – us-ta-lar. Qur-ban-bay us-ta ba-la-sın
qa-sı-na al-dı. Ba-la-sı us-ta bol-dı. Ol qus-qa u-ya
soq-tı. U-ya su-lıw boldı. Qur-ban-bay qu-wan-dı.

Dawislı	Juwān	a	o	u	ı	Dawissız	Únli	b	d	y	ı	m	n	r	w
Jińishke						Únsız		q	t	s					

Zz

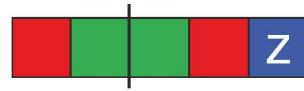
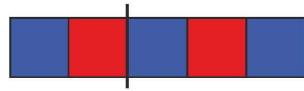
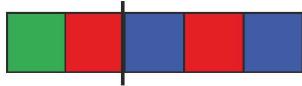
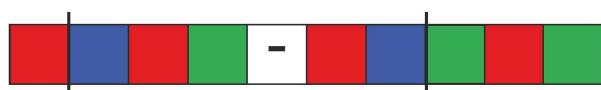
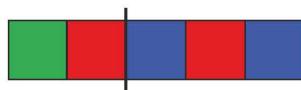
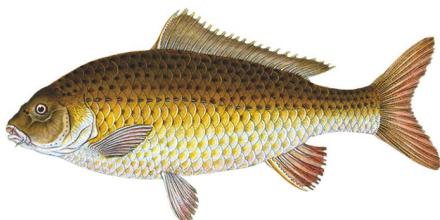
Z z

az	oz	iz	uz
za	zo	zi	zu

az	a-zıq	ba-zar	A-zat
saz	aw-qat	bu-zaw	Za-yır
soz	sa-zan	as-qa-zan	A-za-da
qaz	qo-raz	bir-qa-zan	A-za-mat

Bozataw rayonı.

Bul – Bo-za-taw ra-yo-nı. Ol qay-ta qu-rıl-dı.
Ra-yon-da zor bay-ram bol-dı. Za-yır qo-sıq
ayt-tı. A-za-da a-yaq o-yın oy-na-dı.

Bozataw qayaqta?

Ol qanday rayon?

duz la
 lı
 SIZ

Dawisli	Juwān	a	o	u	i	Dawissız	Únli	b		d	z	y	ı	m	n	r	w
	Jińishke						Únsız		q	t	s						

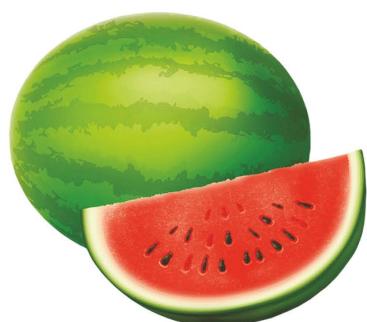
Ó Gá

é ë
í ï

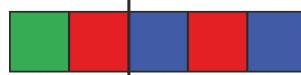
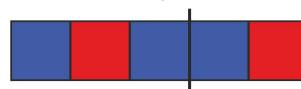
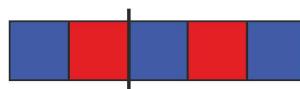

gó	go	gi
ág	og	íg

góaz	gar-biz	Baǵ-da
baǵ	al-ǵıs	Sır-ǵa
gar-rı	qa-ǵaz	Ó Gay-rat
gar-ǵa	da-ǵa-za	Gay-bul-la

9

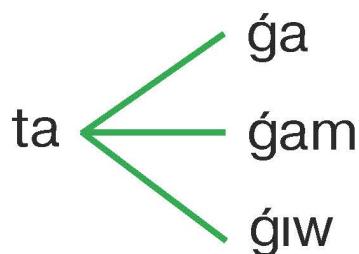
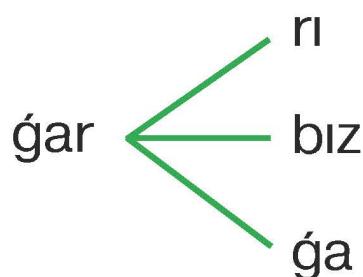
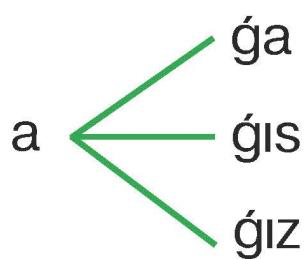
Bazarda.

Bul – za-ǵa-ra. Ol – to-yım-lı, ma-za-lı. O-ǵan qa-baq qo-sa-dı. Baǵ-da za-ǵa-ra sa-ta-dı.

Bul - gó-za. Sa-ǵıy
al-tı qal-ta gó-za sat-tı.
ǵay-rat a-ǵa-sı-na gó-za
al-dı.

Dawıslı	Juwān	a	o	u	i		Únli	b	ǵ d	z y l	m n	r w
Jińishke							Únsız		q t	s		

Ee

Ee

ELLIKQALA

en	et	el	er	es	ez
ne	te	le	be	se	de

bes	men	ert-le	E-sen
ter	sen	se-bet	Er-na-zar
tez	dem	de-ne	Es-na-zar

2

e

e e e

e

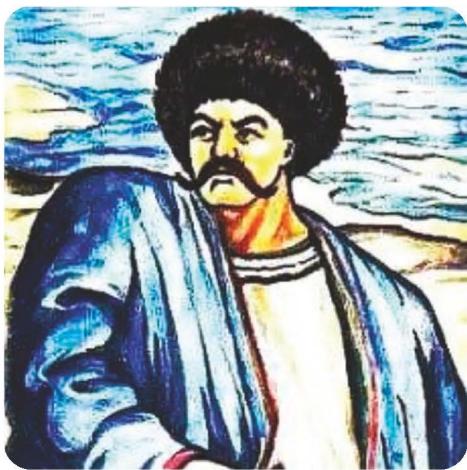

e

Ernazar batır.

Bul – Er-na-zar ba-tır. Wa-ta-nın qor-ǵa-ǵan a-za-mat. A-na-sı Qu-mar a-na-lıq ta a-qıl-lı bol-ǵan. U-sın-day el a-za-mat-ları me-nen maq-ta-na-mız!

Men de Er-na-zar a-ǵam-day ba-tır bo-la-man. A-na-Wa-ta-nım-dı qor-ǵay-man.

Ernazar qanday adam?
Anası kim bolǵan?

es le
 ne
 te

e lat
 den
 rik

Dawislı	Juwān	a	o	u	i		Únli	b	ǵ d	z y l	m n	r w
	Jińishke				e	Dawissız	Únsiz	q t s				

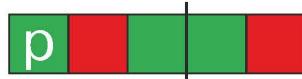
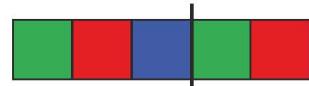
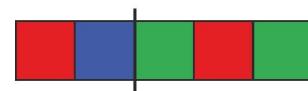
Pp

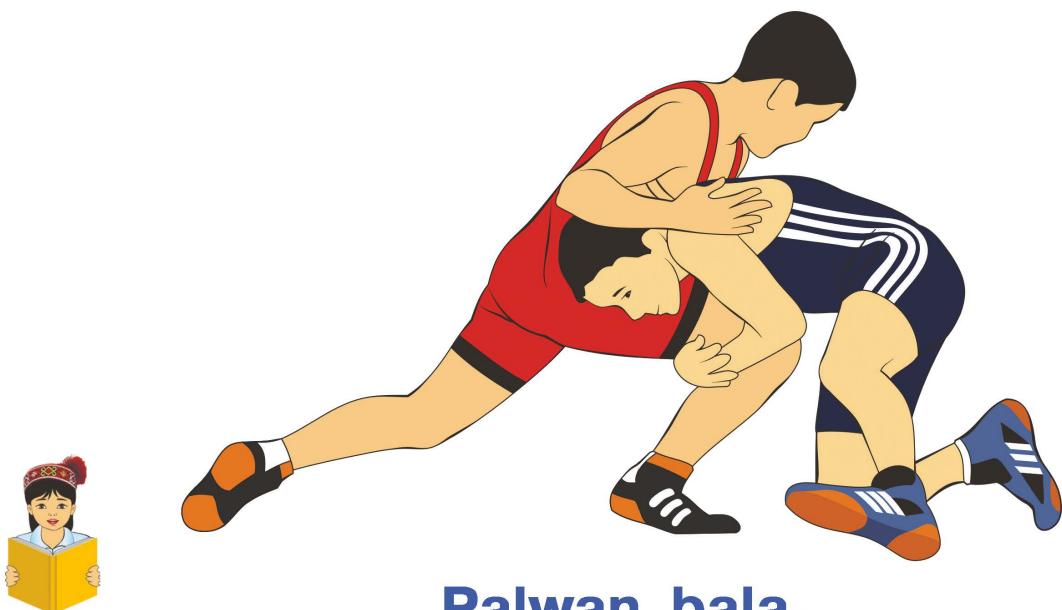
Pp

ap	pu	ip	ep
pa	po	pi	pe

pal	al-pis	pas-port	Pat-pa
por	paq-sa	pa-la-pan	Per-de
pul	pap-ka	pu-qa-ra	Po-lat
puw	par-ta	per-zent	Za-ǵiy-pa

Palwan bala.

A-tam – Sa-pa-laq pal-wan. Ol qa-rıw-lı a-dam bol-ǵan. Men de sport-qa qat-nay-man. A-tam-day a-taq-lı pal-wan bo-la-man. A-ta-a-nam ma-ǵan «pal-wan ba-la» dep at qoy-dı.

Palwan qanday bolıwı lazım?
Siz qaysı sportqa qızıǵasız?

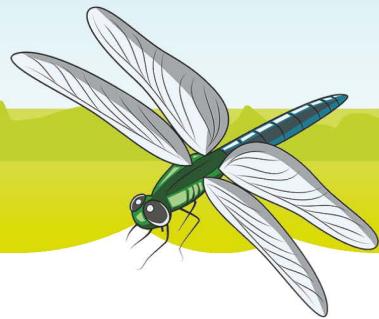
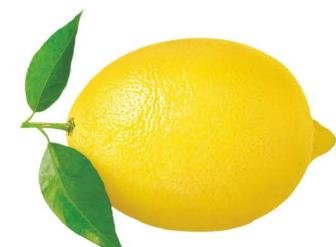
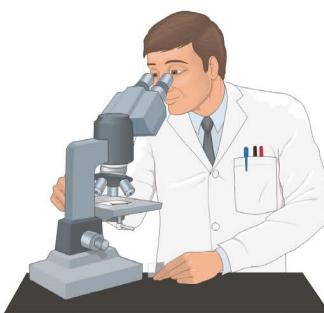
P	O	R	S	Í	Q
A	P	A	R	T	A
-	Q	A	P	S	W
W	A	N	Í	A	P

~~Palwan~~, porsıq, parta, qapı, sap.

Dawıslı	Juwana	a	o	u	i		Dawıssız	Únli	b	g	d	z	y	l	m	n	r	w
	Jińishke				e			Únsız	p	q	t	s						

Ii

Ji

il
liin
niit
tiir
riis
sidi
biiyt
tis
til
iziy-ne
pil-le
li-mon
di-zediy-qan
i-lim
i-lim-paz
i-ma-ratIz-zet
Is-lam
I-di-ris
I-na-bat

Internette.

In-ter-net-ten bar-lıq
maǵ-lıw-mat-lar-dı a-lıw-
ǵa bo-ladı.

I-di-ris on-nan er-tek
ki-tap al-dı. Is-lam in-
ter-net ar-qa-lı sırt el-de
o-qıy-dı. Ziy-nep pe-nen
I-na-bat in-ter-net ar-qa-lı
bay-la-nı-sa-dı.

Internetten qanday maǵlıwmat alamız?
Paydasi hám zıyanı qanday?
Siz internetten qalay paydalanasız?

miy we
 ras

bi let
 lim

Dawisli	Juwān	a	o	u	i	Dawissiz	Únli	b	ǵ	d	z	y	ı	m	n	r	w
	Jińishke				i	e	Únsiz	p	q	t	s						

KK

k k

ka	ke	ki
ku	ek	ik

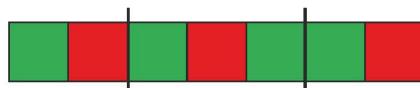

kel
kir
kir-pi
kir-pik

bi-lek
ti-ken
kep-ter
ket-pen

e-lektr
kas-sir
ka-me-ra
ka-pus-ta

Ka-mal
Ka-mi-la
Kaz-bek
Bek-mu-rat

Demalısta.

De-ma-lıs. Ka-mal, Kaz-bek er-te tur-dı. Ka-nal-ǵa bar-dı. Qa-yıq-qa min-di. Kaz-bek be-ki-re us-la-dı. Ka-mal sa-zan tut-tı. De-ma-lıs zor bol-dı.

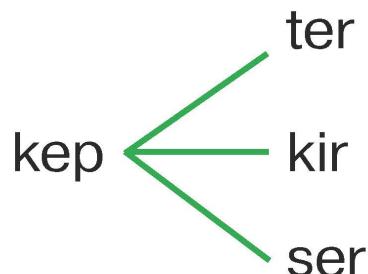
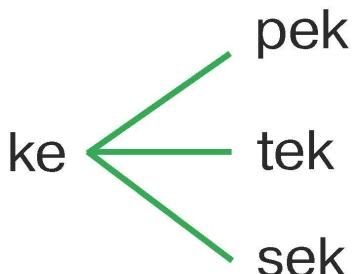

Balalar qayaqqa bardı?

Olar ne isledi?

Demalıs galay boldı?

Dawıslı	Juwan	a	o	u	i	Dawıssız	Únli	b	ǵd	z y	l m n	r w
	Jińishke				i e		Únsiz	p	k q t	s		

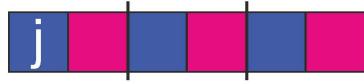
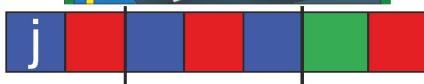
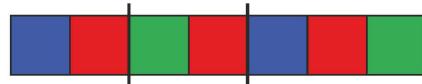
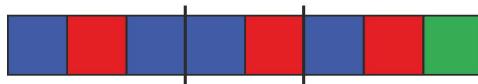
Jj

j j

ja	jo	je
aj	ju	ji

jay	jaq-sı	ja-pı-raq	Ja-mal
jaz	jul-dız	jar-ǵa-nat	Jol-das
joq	juw-san	jol-ba-rıs	Jı-ǵa
jol	jum-baq	jo-qa-rı	Ju-par

Jayna, jasna Ana-Watanım!

Biz Qa-ra-qal-paq-stan-da ja-say-mız. Respub-li-ka-da su-lıw i-ma-rat-lar boy tik-lep a-tır. Pre-zı-dent mek-te-bi sa-lın-dı. Mek-tep-te barlıq qo-lay-lıq-lar bar. Wa-ta-nı-mız jıl sa-yın jayna-maq-ta.

Dawisli	Juwān	a	o	u	i		Dawissiz	Únli	b		ǵ	d	j	z	y	ı	m	n	r	w
	Jińishke				i	e		Únsiz	p	k	q	t	s							

Áá

Á Á

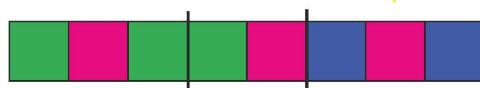
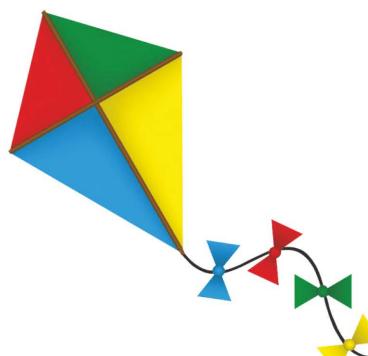
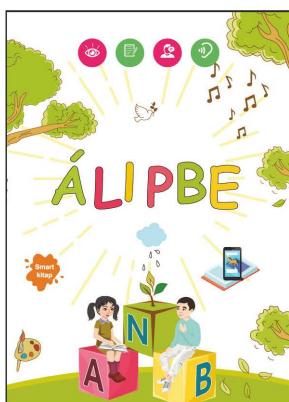
ád | áj | ká | gá | bá | dá

á-je
á-ke
dán
dáp

dá-ri
ás-ker
mák-ke
jár-dem

Á-lip-be
á-re-bek
á-ja-ǵa
pát-pe-lek

Á-dil-bek
Sár-dar-bek
Sár-bi-naz
Á-ji-ni-yaz

Ámiwdárya rayonı.

Bul – Á-miw-dár-ya ra-yo-nı. Ol qub-la tá-rep-te. Ra-yon or-ta-sı-nan Á-miw-dár-ya a-ǵa-dı. Dáw-let Á-miw-dár-ya-da ja-say-dı. Ra-yon o-ǵa-da bay e-lat.

Ámiwdárya rayonı qay tárepte jaylasqan?
Dáwlet qayda jasaydı?
Siz qaysı elattansız?

Dawisli	Juwan	a	o	u	i	Dawissiz	Únli	b	g	d	j	z	y	l	m	n	r	w
	Jińishke	á			í	e	Únsiz	p	k	q	t	s						

Hh

h h

ha | há | he | hu | hi

haq
hal
haw
ház

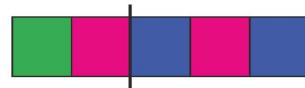
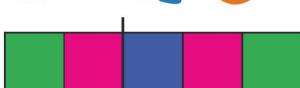
ha-dal
ha-wa
há-zil
há-rip

háy-yiw
hák-ke
hár-re
há-wiz

Bá-hár
Meh-ri-ban
Há-kim-bay
Há-mi-dul-la

A Á B Æ D E F
G Ĝ H X I Í
J K Q L M N
O Ó P R S T
U Ú V Y W Z
C SH CH

Allaniyaz qaharman.

Bul – Al-la-ni-yaz a-ta. OI – mu-ǵal-lim, ha-dal,
qa-rıw-lı in-san. Jay-sız-lar-ǵa jay sa-lıp ber-di.
Mek-tep-ler qur-dı. Baǵ ja-rat-tı.
OI – qa-har-man a-ta.

Allaniyaz ata kim?

OI qanday insan?

Jaqsılıq degen ne?

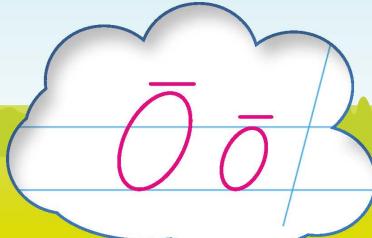
Kitabımız «Álipbe»,
Háripti durıs jazamız,
Háriplerdi háripke,
Qosıp oqıy alamız.

sá
bá
zá → hár

(X. Saparov)

Dawislı	Juwān	a	o	u	i		Únli	b	ǵ	d	j	z	y	ı	m	n	r	w
	Jiňishke	á			í	e	Únsiz	p	k	q	t	s	h					

ÓÓ

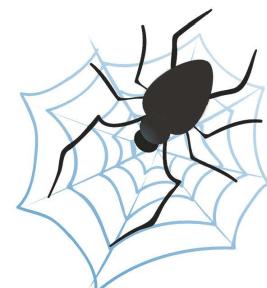
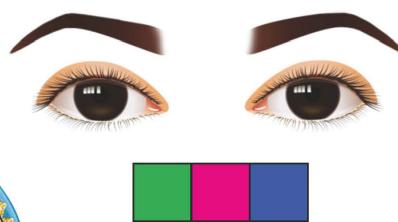

ós	ót	ók	ón	ór	bó
só	tó	kó	nó	óp	jó

óz	ó-zek	ó-ner	Óz-bek-stan
kóz	óz-bek	kór-pe	Qa-ra-ó-zek
kók	bó-rek	kó-mek	Ó-ser-bay
tórt	bó-bek	ó-ji-re	Ó-mir-bay

4

Nókis qalası.

Bul - Nó-kis qa-la-sı. Ol - o-ǵı-rı su-lıw qa-la.
 Nó-kis-te kór-kem i-ma-rat-lar, záw-lim jay-lar
 sa-lın-baq-ta.

Biz mu-zey-ler-ge ba-ra-mız. Son-day-aq, de-
 ma-lıw o-ray-la-rı, te-atr-lar bar.

Nó-ki-sim, jay-nay ber!

Nókis qanday qala?
 Onda neler bar?
 Siz qay jerdensiz?

N	Ó	M	I
Ó	B	Z	R
K	Ó	T	E
I	S	E	K

Nókis ómir bóteke.

Dawıslı	Juwan	a	o	u	i		Dawissız	Únli	b	g	d	j	z	y	l	m	n	r	w
	Jińishke	á	ó		i	e		Únsız	p	k	q	t	s	h					

Úú

Úú

úl	ús	úr	ún
úp	sú	jú	bú

sút	ú-ki	súw-ret	Ús-tirt
júz	úl-ke	kúl-ki	Ú-mít
jú-zik	úy-rek	dún-ya	Ú-sen
jú-zim	jú-rek	búy-rek	Sú-lay-man

100

Ústirt.

Bul – Ús-tirt. Ol jer-de túr-li bay-lıq-lar ká-ni bar. Ol – ja-zıq da-la. A-ǵam Ús-tirt ká-nin-de ju-mıs is-ley-di.

Súwret.

Túr qálemdi,
Qolǵa aldım,
Aq qaǵazǵa,
Súwret saldım.

Qulını bar,
Biye soqtım,
Botası bar,
Túye soqtım.

Qozısı bar,
Soqtım sawlıq,
Ana soqtım,
Tartqan jawlıq.

(X. Saparov)

Dawislı	Juwān	a	o	u	i		Únli	b	g	d	j	z	y	l	m	n	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	k	q	t	s	h					

Shsh

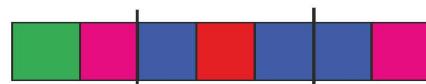

sha	shá	sho	shu	shí
ash	she	shó	shú	shi

shash
shi-ye
shó-je
shó-rek

át-kón-shek
o-sha-ǵan
sha-ǵa-la
shó-gir-me

Shím-bay
Sho-ma-nay
Sha-ra-pat
Shiy-rin

Shaǵala.

Shaq-shaǵala, shaǵala,
Kóldiń boyın jaǵala,
Ílay suwda balıq bar,
Ala almaysań, shaǵala!

Hápte kúnleri.

Dúyshembide kir juwistím,
Járdem berip anama,
Shishembide kún suwittí,
Hesh shıqpadım dalaǵa.

Juma kúni kitap oqıp,
Háriplerdi bilip aldım,
Bos waqtımda naǵıs toqıp,
Ata-anamnan algıs aldım.

Sárshembi – tuwilǵan kúnim,
Ótti júdá qızıq bolıp,
Taqmaq ayttı sińlim, inim
Qaldı júdá kewlim tolıp.

Shembide kitapxanaǵa,
Barıp ertek kitap aldım,
Sońinan muzey aralap,
Kórdim bárın, hayran qaldım.

Piyshembi nan jawistím,
Tústen keyin ájapama,
Keshqurın qoy baǵistím,
Mennen úlken ájaǵama.

Ekshembi kúni erte azanda,
Gúl dükánǵa men de bardım.
Tuwılǵan kúni anamızǵa,
Bir buwat gúl sawǵa aldım.

(Yaqıpbay Ájimov)

Dúyshembi

Shiyshembi

Sárshembi

Piyshembi

Juma

Shembi

Ekshembi

Dawislı	Juwan	a	o	u	i		Únli	b	g	d	j	z	y	I	m	n	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	k	q	t	sh	s	h				

Nn

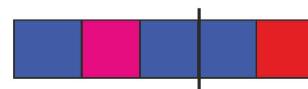
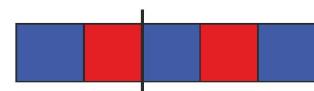
ań | áń | eń | oń | óń | ní

ań
ań-shı
qo-níz
do-níz

qoń-sı
to-nıw
ja-há
láń-gi

tań-lay
mań-lay
suń-qar
shıń-qo-bız

Mań-ǵıt
Ke-ńes-bay
Qo-ní-rat
Meń-li

Qoñırat rayonı.

Bul – Qo-ńı-rat ra-yo-nı. Men sol jer-de ja-say-man. Oń-ǵar a-ǵam te-mir jol-da is-ley-di.

Ke-ńes-bay a-ǵam jo-law-shı ta-sıy-dı. Ol Mań-ǵıt-qa qat-nay-dı.

Jumbaq.

Shákirt túwe ustazlar,
Dawısına baǵınar,
Demalısta balalar,
Dawısın onıń saǵınar.

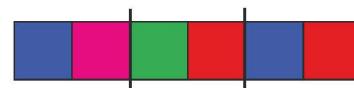
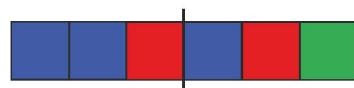
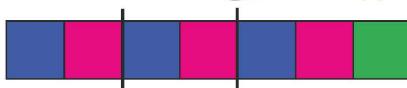
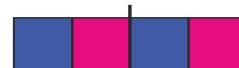
Dawıslı	Juwani	a	o	u	i		Únli	b	g	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	k	q	t	sh	s	h					

Gg

ga	gú	ge	gó
gá	úg	eg	gi

gáp	gilt	glo-bus	Gúl-zar
gúl	gi-lem	ga-ze-ta	Be-gis
gúz	góz-zal	gi-ta-ra	Gáw-har
gú-ze	gó-je	gú-be-lek	Jú-gi-nis

Bular neler? Olardı táriyipleń. Qanday pariq bar?

Gúlshi qız.

Esiginiń aldına,
Gúl egedi Gúlara,
Azıq berip gúllerge,
Suw sebedi Gúlara.

Gúller menen birdey bolıp,
Oynap júrer Gúlara,
Gúl ishinde gúldey bolıp,
Jaynap júrer Gúlara.

(S. Abbazov)

Dawisli	Juwan	a	o	u	i	Dawissiz	Únli	b	g	ǵ	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	k	q	t	sh	s	h						

Xx

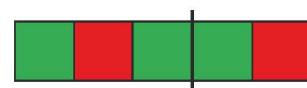
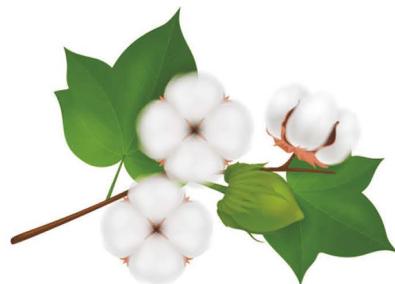
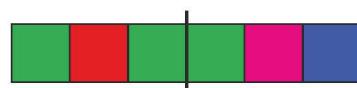
X x

xa	xo	xi
ax	xu	xi

xat	tax-ta	xız-met	Xo-je-li
xa-bar	pax-ta	as-xa-na	Xal-qa-bad
xa-lıq	ta-riyx	pa-ra-xat	Ax-met
xız-met	xok-key	xi-mi-ya	Shax-sá-nem

Jumbaq.

Ayağı joq júredi,
Awzı joq sóyleydi.

Xojeli rayonı.

Men Xo-je-li-de tu-ra-man. Ol jú-dá su-lıw hám bay e-lat. Ol – ta-riy-xıy qa-la. On-da Miz-dak-xan es-te-li-gi bar. Xal-qı – miy-man-dos.

Xojeli qanday elat?
Óz elatińníń tariyxın bileseń be?

Súwretke qarap «Kitapxanada» degen temada kishi tekst dúziń.

Dawisli	Juwan	a	o	u	i	Dawissiz	Únli	b	g	ǵ	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	k	q	t	sh	s	x	h					

Ff

Ff

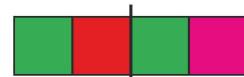
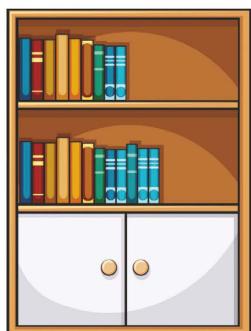
fa | fo | fu | fe | fi

fakt
film
lift
farsh

shkaf
ko-fe
del-fin
fo-nar

fir-ma
for-ma
mik-ro-fon
fla-min-go

Fa-ti-ma
Fay-zul-la
Fa-ri-da
Fa-zıl

Qaraqalpaq folklorı.

Fa-ti-ma ki-tap-xa-na-dan
folk-lor ki-tap al-dı. Qa-ra-
qal-paq folk-lo-rı júz tom-nan
i-ba-rat.

Fa-zıl fut-bol-ǵa qı-zı-ǵa-dı.
Fa-ti-ma folk-lor o-qıy-dı.

Jumbaqlar.

Oqıwshınıń kiyimi,
Hámmege birdey, súykimli.

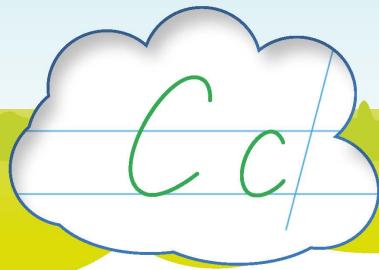
Jerden bulaq atılar,
Jazda salqınlıq baǵışhlar.

Ózi qanttay shireli,
Awırtadı tisińdi.

Dawıslı	Juwan	a	o	u	i	Dawıssız	Únli	b	g	ǵ	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	f	k	q	t	sh	s	x	h				

Cc

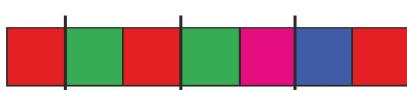

ce | ci

cex
cifr
ce-ment
kon-cert

li-cey
cir-kul
ak-ciya
ra-ci-ya

stan-ci-ya
mo-to-cikl
a-ka-ci-ya
mi-li-ci-ya

«Cirk tamashası» degen temada kishi tekst dúziń.

Tayanışh sózler: cirk, koncert, miliciya.

Shıpakerdiń keňesi.

Íssılıǵıń kóterilse,
Basiń tursa awırıp,
«Paracetamol» dári ishseń,
Keterseń tez sawalıp!

Bekkem bolsın deseńizler,
Tırnaǵındı, tisińdi,
«Kalciy» dári jeseńizler,
Shash ta qoyar túsiwdi.

(Jumaniyaz Óteniyazov)

Dawislı	Juwan	a	o	u	i	Dawissız	Únli	b	g	ǵ	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	f	k	q	t	sh	s	x	h	c			

Vv

v v

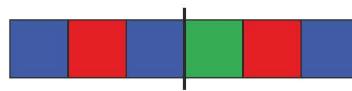
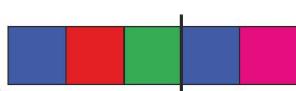
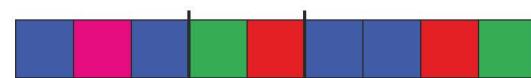
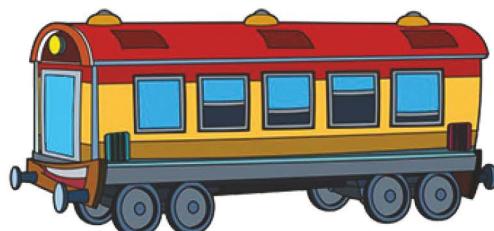
va | vo | vu | vi | ve

va-za
van-na
va-gon
vaf-li

vi-rus
vul-kan
tram-vay
vi-ta-min

vo-ley-bol
av-to-bus
ad-vo-kat
ver-tyo-lyot

Mos-kva
Ve-ne-ra
Ka-ma-lov
Mu-ra-to-vich

Vokzalda.

Pay-tax-tı-mızda te-mir bol vokza-lı bar. Ol jer-den bar-lıq qa-la-lar-ǵa po-ezd-lar qat-naydı. Júk va-gon-la-rı da ke-le-di. A-ǵam

Mos-kva-dan kel-di. O-nı vok-zal-da kú-tip al-dıq.

ver	ze	iyot
va	to	lin
av	ta	bus
vi	to	min

za	zal
va	gon
va	vod
vok	za

Qaysı ay atlarında «v» häribi bar?

- yanvar,
- ...

Jumbaq.

Janı ayaqta,
Júregi qolda,
Júredi jolda.

Dawisi	Juwan	a	o	u	i	Dawissiz	Únli	b	v	g	ǵ	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	f	k	q	t	sh	s	x	h	c				

CHch

Ch ch

cha | che | chu | chi

chek

ches-nok

pe-che-nye

poch-ta

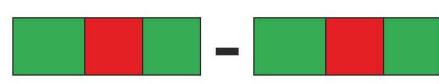
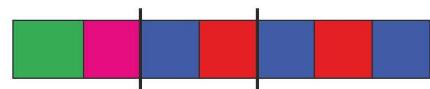
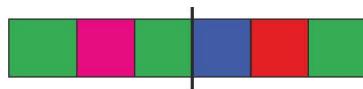
che-mo-dan

chem-pi-on

Chir-chiq

Char-taq

Char-jaw

Erkinbay — champion!

Jer-le-si-miz Er-kin-bay
Qu-tı-ba-ev bes ret já-hán
chem-pi-o-nı. Hár sa-pa-rı
bay-ra-ǵı-mız jel-bi-rep, gim-
ni-mız jań-ladı. OI tay-boks
pe-nen shu-ǵıl-lan-dı.

Jumbaqlar.

Barsań eger dúkánǵa,
Zatqa bergen pulıńa,
Teńdey bolǵan bahada,
Shıǵarıp berer qolıńa.

Shıqsań uzaq jollarǵa,
Ishine zat salǵanda,
Qulpı da bar jabılar,
Gilti menen ashılar.

Dawisli	Juwan	a	o	u	i	Z	Únli	b	v	g	ǵ	d	j	z	y	l	m	n	ń	r	w
	Jińishke	á	ó	ú	í	e	Únsiz	p	f	k	q	t	sh	s	x	h	c	ch			

ALFAVIT

(baspa túri hám aytılıwı)

Baspa	Aytılıwı	Baspa	Aytılıwı
A a	<i>a</i>	N n	<i>ne</i>
Á á	<i>á</i>	Ń ń	<i>ńe</i>
B b	<i>be</i>	O o	<i>o</i>
D d	<i>de</i>	Ó ó	<i>ó</i>
E e	<i>e</i>	P p	<i>pe</i>
F f	<i>fe</i>	R r	<i>re</i>
G g	<i>ge</i>	S s	<i>se</i>
Ğ ǵ	<i>ǵa</i>	T t	<i>te</i>
H h	<i>he</i>	U u	<i>u</i>
X x	<i>xa</i>	Ú ú	<i>ú</i>
Í í	<i>i</i>	V v	<i>ve</i>
Í í	<i>i</i>	W w	<i>we</i>
J j	<i>je</i>	Y y	<i>ye</i>
K k	<i>ke</i>	Z z	<i>ze</i>
Q q	<i>qa</i>	Sh sh	<i>she</i>
L l	<i>la</i>	C c	<i>ce</i>
M m	<i>me</i>	Ch ch	<i>che</i>

Jańıltپашلار.

Jońışhqalıqta átshók kórdim,
Átshók jegen kók shóp kórdim.

Apam meniń kóylegime,
Jańa jaǵa saldı,
Jańa jaǵanı jańa saldı.

Aq kepter ushqısh pa,
Kók kepter ushqısh pa?
Kóp kepter ushqısh pa?
Bir kepter ushqısh pa?

Aq shaynekte kók qaqpaq,
Kók shaynekte aq qaqpaq.

Qırda qırq qırǵawıl,
Qırq qırǵawıl ishinde,
Qırq jıl qısır qalǵan,
Qızıl quyriqlı qırǵawıl.

Awıl bağı.

Awılda bar «Taza baǵı»,
Alması kóp-qızıl, sarı.

Ánjiri bar jazda piser,
Ánar gúzde kózge túser.

Baǵman ata saqıy júdá,
Barsa berer balalarǵa.

Dámi shiyrin map-mazalı,
Dári deydi almalardı.

Erigi kóp, gúli appaq.
Erte piser, jeyseń maqtap.

Fontanınan suw atlıǵar,
Fonarları túnde janar.

Gúller óser álwan túrli,
Gúbelekler ushar iri.

Ѓumshasınan gúl ashılar,
Ѓalı gilem kibi jaynar.

Háwizi bar suwǵa tolǵan,
Hárreleri uship qonǵan.

«Xurma» da bar jiyde naǵız,
«Xan qızı» bar - qızıl qońız.

Iynesi bar eken gúldiń,
Ilgehimdi ildi meniń.

Ílaqa bar háwizinde,
Íssi waqta shomıl sen de.

Júzimleri biyik óser,
Jiyde de bar gúzde piser.

Kópek iyi qorıp júrer,
Kúshigi de qalmay úrer.

Qara tal bar, jasıl dóngen,
Qalín ósip saya bergen.

Lala gúli erte ashılar,
Limon da bar, dári bolar.

Miywelerden jegen adam,
Maza dámın sezer mudam.

Nálsheler kóp, egin misli,
Nazbay gúli xosh iyisli.

(«Ń» hárip bar, «Ań»degende,
«Oń» degende, «Tań» degende).

Oraǵı bar baǵman ata,
Ot-shóplerdi orar bárha.

Ópepek qus ala-shubar,
Ózi keler erte báhár.

Palapanın hesh kórmedim,
Pári qanday, kim biledi?

Rayxan gúl shoqtay janar,
Reńleri jaynap turar.

Sayrap turar búlbúl onda,
Sesti sonday jaǵar janǵa.

Tasbaqa bar, jılıp júrer,
Tası qattı, júk kóterer.

Uyası bar qurqıltaydın,
Uslap kórip hayran qaldım.

Úrip keldi birden Jollı,
Úlken eken, tarttım qoldı.

Velosiped aydap qashtıq,
Voleybol top oynap qashtıq.

«W,www!» dep saǵal ulıǵanda,
«Wáw» dep iyi quwar sonda.

(«Y» hárip bar, «Ay»degende,
«Jay» degende, «Tay» degende).

Zooparktey qusları kóp,
Zontik kibi tutları kóp.

Cementlengen salması bar,
Cisternada suw tındırar.

Chemodanın alıp qolǵa,
Championlar kelgen baǵqa.

Shiye berdi baǵman «jeń» dep,
Shiyrin eken, ata, raxmet!

(Jumaniyaz Óteniyazov)

Atı «Muǵallim» eken...

Ómirbektiń eń birinshi márte mektep bosaǵasınan atlap oqıp kelgen kúni eken. Endi onı apası sınaqmaqshı boladı.

- Balam, ustazıń menen tanıstiń ba?
- Tanıstım! – depti ol.
- Familiyasi kim eken?
- Soraǵan joqpan!
- Atı she?
- Atı «muǵallim» eken, - depti ol qısınbastan juwap berip.

(*Saylawbay Jumaǵulov*)

Birinshi muǵallimim.

Quyashımız jaynaǵan,
Ayımız jarqıraǵan,
Saw bolıń hám kóp jasań,
Birinshi muǵallimim.

Iyilikli isińiz,
Jalıqpaysız ózińiz,
Perzentim dep súyesiz,
Birinshi muǵallimim.

(*Shiyrin Atamuratova*)

Qıs.

Qıs keldi. Kún suwıq. Qalın qar jawdı. Balalar júdá quwanıshlı. Olar qarbaba soqtı. Dekabr, yanvar, fevral - qıs ayları. Hámme qıssı demalısqı shıqtı.

Qar.

Qar, qar – qapalaq,
Kóp jawsań da japalap,
Úrginińen qoqrpaymız,
Qashpaymız da «apalap!»

Qayta artıp taslaymız,
Artpaǵansha baspaymız,
Apam isten kelgenshe,
Úlken jumıs baslaymız.

Apam isten kelgende,
Esik aldın kórgende,
- Kim arttı? - dep tańlanıp,
Kúlip sawal bergende...

- Biz arttıq! -dep shalqayıp,
Mardıyıp bir aytayıq.
Keyin qarda juwırıp,
Oynap-oynap qaytayıq.

(Shawdırbay Seytov)

Prezident shırshası.

Jańa jıl aldınan
Prezidentimiz balalarǵa
óz sawǵasın jiberedi.
Teatrda «Prezident
shırshası» tamashaları
bolıp ótedi. Ertek
qaharmanları balalarǵa
quwanısh baǵıshlaydı.
Bul zawıqlı tamashalar
olardıń yadında máńgi
saqlanadı.

Jańa jıl.

Sen kelerseń óser boyım,
Sen kelerseń óser oyım,
Sen dep alǵa qádem qoydım,
Kel jańa jıl, kel jańa jıl.

Talwaslanar boyda kúshim,
Tolısadı kelbet-pishin,
Qımbatlısań meniń ushın,
Kel jańa jıl, kel jańa jıl.

(Saǵıydulla Abbazov)

Kel, oynayıq!...

Kel, oynayıq «teppek»,
Jáne «mańlay shertpek»
«Áwelemen-dúwelemen» —
Sonı jaqsı kóremen.

Beri qara, sal qulaq,
Oynayıq ta «Ańǵalaq».
«Jasırınbaq» oynayıq,
Birewmiz qurınayıq...

Ne oynawdı bilmedik,
Bir sheshimge kelmedik.

(Yaqıpbay Ájimov)

«Álipbe» menen *xoshlasıw*. (úzindi)

Raxmet, saǵan, «Álipbe»
Úyrettiń bizdi háripke.
Hár betińnen nur shashtiń,
Kózimizdi sen ashtiń.
Saǵasısań aqıldıń,
Jaqsı iske shaqırdıń.
«Ana»degen hasıl sózdiń,
Shın mánisin sennen sezdim.
Al atanı qádirlewdiń,
Jol-jobasin óziń berdiń.
Altın uǵım «Watan»degen,
Júreklerge sińdi sennen.
Doslıq degen ómir sáni,
Súyedi insan júregi.
Adamnıń baxtı miynette,
Miynet bóler húrmetke.
Súyseń eger elińdi,
Bolıw kerek bilimli.
Xızmet etseń xalqıńa,
Dańq qosılar dańqıńa.
Áy, ádiwlı «Álipbe»m
Barlıǵın óziń úyretken.

(*Saǵıydulla Abbazov*)

**Shamshetdin Abdinazimov, Jıǵagúl Uspanova,
Xurlixan Abdijabbarova**

O'quv nashri

ALIFBE

(Qoraqalpoq tilida)

*Umumiy o'rta ta'lif maktabalarining
1-sinfi uchun darslik*

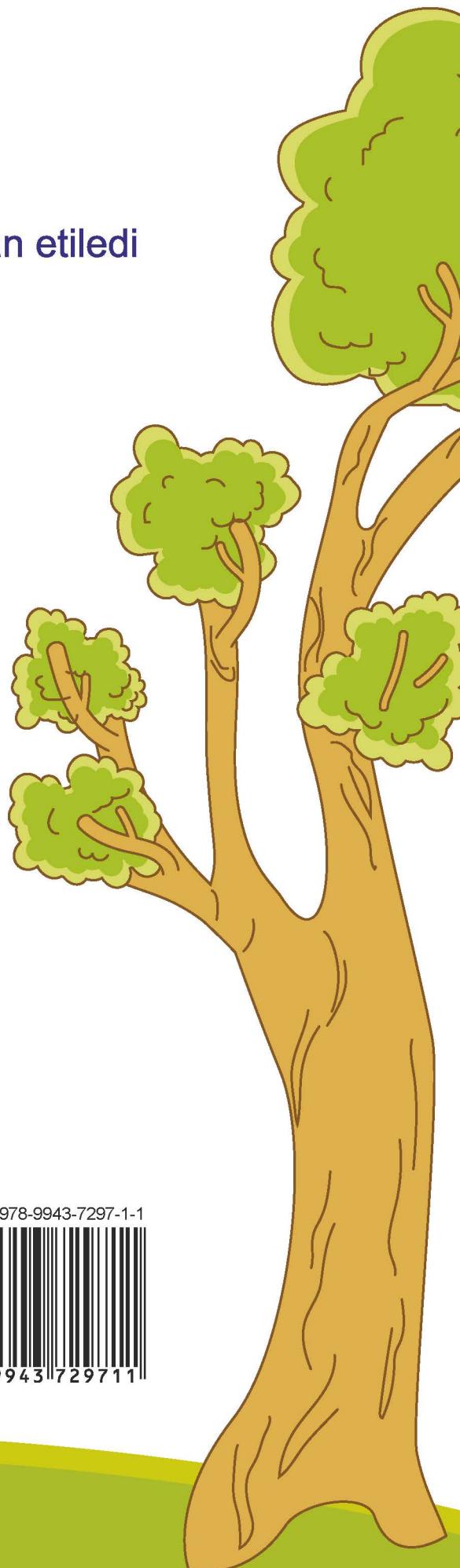
Redaktori: G. Pirnazarova
Xudojnigi: E. Abdikayirova
Dizayner: R. Jumaniyozova
Tex. redaktori: Sh. Turaxanov
Korrektor: S. Kadirimbetova
Verstkalawshi: Sh. Ikromova

Basiwǵa ruqsat etilgen waqtı ____ 2021-j.
Formatı 60x84 1/8. Ofset qaǵazı. Tip «Pragmatika» garniturası.
Ofset usılında basıldı. 10,23 shártlı b/t.
11,79 esap b/t. Nusqası 14 580 dana. Buyırtpa № .

“Kolorpak” JShJ baspaxanasında basıp shıǵarıldı. Tashkent qalası,
Yunusabad rayoni, Yangishahar kóshesi, 1-A jay.

Satiwǵa shıǵarıw qadaǵan etiledi

Respublika
ta'lim markazi

ISBN 978-9943-7297-1-1

9 789943 729711